

Position paper Rondetafelgesprek slavernijverleden The Black Archives

Betreft: Position paper The Black Archives t.b.v. rondetafelgesprek Slavernijverleden 13 januari '22

Geachte commissieleden Binnenlandse Zaken,

Dank voor de uitnodiging voor dit rondetafelgesprek over het slavernijverleden. The Black Archives is een cultureel en erfgoedinstituut dat de missie heeft om cultuur en geschiedenis vanuit Zwarte perspectieven te belichten. Het slavernijverleden en de erfenis daarvan is hier een essentieel onderdeel van en je zou kunnen zeggen dat wij zijn ontstaan omdat andere instituten dit onderdeel van de geschiedenis totaal verzwegen of ernstig onderbelichten.

De stilte rondom dit verleden was te merken in het gebrek aan onderwijs vanaf het basisonderwijs tot het hoger onderwijs rondom het slavernijverleden en haar erfenis. In 2006 publiceerde Waldo Heilbron en collega's het boek 'Op zoek naar de stilte' waarin ze vaststelden dat er een enorme stilte was rondom dit verleden in Nederlandse culturele instituten en daarmee in de Nederlandse samenleving. Anno 2022 kunnen we wel stellen dat deze stilte doorbroken is. Het feit dat de gemeenten Amsterdam en Rotterdam afgelopen jaar officieel excuses hebben gemaakt voor hun aandeel in de Trans-Atlantische slavernij toont aan dat er vooruitgang wordt geboekt in het publieke debat rondom dit thema en de erkenning ervan. Deze erkenning is een stap vooruit maar er is nog een lange weg te gaan. **Erkenning, excuses en herstel van de Nederlandse overheid zijn een logische en noodzakelijke vervolgstap.**

Petitie 'Maak 1 juli een nationale vrije dag'

In de zomer van 2021 hebben The Black Archives i.s.m. stichting Nederland Wordt Beter en radiostation FunX een petitie opgezet om van 1 juli een nationale vrije dag te maken, om zorg te dragen dat de Nederlandse staat zorgt voor een Nationale herdenking en en voor formele excuses voor haar rol in de trans-Atlantische slavernij. Binnen enkele dagen behaalden we meer dan 60.000 handtekeningen welke op 21 juli zijn overhandigd aan enkele Tweede Kamerleden.¹

In Artikel 1 van de Grondwet staat dat allen die zich in Nederland bevinden gelijk behandeld dienen te worden ongeacht godsdienst, 'ras', seksuele geaardheid, gender etc. De realiteit leren talloze onderzoeken en de alledaagse realiteit van vele mensen uit de Surinaamse, Caribische en Afrikaanse diaspora tonen echter aan dat institutioneel en anti-zwart racisme nog een groot probleem zijn in de Nederlandse samenleving.² En dit probleem is fundamenteel verbonden met het slavernijverleden.

De Nederlandse staat was politiek verantwoordelijk voor de slavernij

In opdracht van het NinSee hebben dr. Kwame Nimako, dr. Mano Delea en drs. Mitchell Esajas onderzoek gedaan naar het debat over de afschaffing van de slavernij dat in 1862 in de Tweede Kamer plaatsvond.³ Dit onderzoek toont onder meer aan dat de Nederlandse staat als wetgevende macht de slavernij niet alleen politiek en juridisch mogelijk maakte maar het ook actief stimuleerde. Het toont ook aan de afschaffing van de slavernij de ongelijkheid en het racisme niet ophief maar in stand hield. In 1862 vond er van 2 t/m 19 juli een debat plaats over de afschaffing van de slavernij. Uiteindelijk werd er een motie aangenomen waarin deze 'smet' en 'schande' 'voor de Nederlandse eer' werd afgeschaft. In de collecties van het Nationale Archief vonden we petitie en moties die de lobby van plantage eigenaren toonden. Deze lobby was effectief omdat het Nederlandse parlement stemde om niet de mensen die eeuwenlang waren uitgebuit, gedehumaniseerd en tot slaaf gemaakt te compenseren maar juist de eigenaren van tot slaaf gemaakten te compenseren. In Suriname kregen

¹ <https://www.funx.nl/news/video/712ce077-5d6a-44f4-b5a3-667164153f64/funx-overhandigt-petitie-keti-koti-aan-politici>

² Lees o.a.: De Het rapport van de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) van juni 2019: <https://rm.coe.int/fifth-report-on-the-netherlands-dutch-translation-/168094c8f5> en VN Rapport 'Committee on the Elimination of Racial Discrimination' (2021): <https://www.ohchr.org/EN/Countries/ENACARRegion/Pages/NLIndex.aspx>

³ Dit onderzoek zal nog officieel worden gepubliceerd en overhandigd aan het nieuwe kabinet.

ze 300 gulden per slaaf gemaakte. In Aruba, Curaçao, Bonaire en Sint Eustatius 250 gulden, 200 in Saba en 150 in Sint Maarten. Bij elkaar kostte deze 'omgekeerde herstelbetaling' zo een 12 miljoen gulden, in 1863 was dit zo een 10 procent van het overheidsbudget.⁴ De vrijverklaarden bleven met lege handen achter in een systeem waarin ze nog steeds als minderwaardig werden gezien. In een van de aan het parlement gerichte petitie schreef plantage eigenaar Bosch Reitz dat tot slaaf gemaakten *'in beschaving slechts even boven het redeloze dier verheven'* waren. Daarnaast pleitte hij voor een periode van 'Staatstoezicht' waarin de vrijgemaakten nog 10 jaar moesten doorwerken op de plantages. Ook hier stemde het Nederlandse parlement mee in. Omdat de Nederlandse staat politiek mede-verantwoordelijk was voor de slavernij, draagt het dan ook een historische verantwoordelijkheid om hier excuses voor te maken, om zo het onrecht dat uit dit verleden voortkomt te herstellen.

Institutioneel en anti-zwart racisme zijn erfenissen van het slavernijverleden

De afgelopen jaren is er in verschillende steden onderzoek gedaan naar de betrokken bij de trans-Atlantische slavenhandel en slavernij. De onderzoeken tonen aan hoe Nederlandse steden direct en indirect betrokken waren bij deze misdaad tegen de menselijkheid, ook erkennen ze dat de erfenis ervan nog aanwezig is in de hedendaagse samenleving. De slavernij was langer dan 400 jaar gestoeld op een ideologie en een systeem van racisme het idee dat Zwartheid en Zwarte mensen minderwaardig waren ten opzichte van witheid en witte mensen. Dit legitimeerde de dehumanisering en economische uitbuiting van mensen van Afrikaanse afkomst op plantages van Nederlandse en Europese eigenaren dat de basis legde voor het mondiale ongelijke economische systeem waar we vandaag de dag nog steeds in leven. Momenteel doet The Black Archives onderzoek voor het project Facing Blackness naar de manier waarop beeldvorming over Zwarte mensen dat tijdens het slavernijverleden is ontstaan nog aanwezig is in de samenleving.⁵ Het beeld dat Zwarte mensen inferieur, onderontwikkeld, minder intelligent en minder waardig waren was meer dan 300 jaar de dominante manier van denken in Europa. Dit denkbeeld werd onderdeel van populaire cultuur en nationale tradities zoals de Sinterklaastraditie. De strijd tegen zwarte piet van de afgelopen jaar heeft getoond hoe diep dit soort beelden in het Nederlandse culturele archief zijn verankerd en hoeveel onwetendheid en weerstand er onder grote delen van de Nederlandse samenleving is om dit te begrijpen en erkennen.⁶ Meerdere keren werd het demonstratierecht van vreedzame demonstranten tegen zwarte piet ontnomen, in 2014 in Gouda, in 2016 in Rotterdam, in 2017 op weg naar Dokkum, in 2018 in meerdere steden waaronder in Den Haag. In 2019 werd er - niet ver van de Tweede Kamer - een gewelddadige aanslag gepleegd tijdens een vergadering van demonstranten.⁷ En afgelopen jaar werden demonstranten met eieren, oliebollen, vis en andere voorwerpen bekogeld terwijl ze met racistische en seksistische leuzen werden verjaagd. Ironisch genoeg werd het pand van The Black Archives op 3 december 2020 beklad met witte verf en stickers waarop 'Roetveegpiet = genocide' stond terwijl Mitchell Esajas bij een Rondetafelgesprek over Racisme en discriminatie in de Tweede Kamer aanwezig was.⁸ Het geweld waar vreedzame anti-zwarte piet demonstranten mee worden geconfronteerd toont aan dat er nog veel onbegrip is binnen de samenleving over hoe het slavernijverleden is verweven met het heden.

⁴ <https://pointer.kro-ncrv.nl/vriendjespolitiek-afschaffing-slavernij>

⁵ In maart 2021 opent de expositie Facing Blackness over de geschiedenis van Beeldvorming over zwarte mensen en Zwart verzet: <https://www.theblackarchives.nl/10jaarzwartepietisracisme.html>

⁶ Wekker, G. (2020). *Witte onschuld: Paradoxen van kolonialisme en ras, herziene editie*. Amsterdam University Press.

⁷ <https://nos.nl/artikel/2309627-bijeenkomst-actiegroep-kick-out-zwarte-piet-met-geweld-verstoord-vijf-aanhoudingen>

⁸ Rondetafelgesprek 3 december 2020

https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2020A05586, Statement 'Bekladding van pand vereniging Ons Suriname en The Black Archives is poging tot racistische intimidatie' <https://www.theblackarchives.nl/bekladding-van-pand-vereniging-ons-suriname-en-the-black-archives-is-poging-tot-racistische-intimidatie.html>

Aan de andere kant heeft deze beweging ook aangetoond dat verandering mogelijk is. Door de beweging is er een groot maatschappelijk debat ontstaan waarbij vele Nederlanders met elkaar in debat en dialoog zijn gegaan over een gevoelig en complex onderwerp aan keukentafels met familie, met klasgenoten, in media en op podia van debatcentra. Vele steden, bedrijven en scholen hebben de figuur al in de ban gedaan omdat men steeds vaker erkent dat het een racistische karikatuur is dat voorkomt uit het slavernijverleden. Onderzoek van EenVandaag toont aan dat het aantal mensen dat vast wilt houden aan de karikatuur van 83% in (2013) is gedaald naar 55% (2021).⁹ Er wordt al decennialang geprotesteerd tegen de figuur zwarte piet, de actiegroep 'Zwarte Piet Is Zwart Verdriet' demonstreerde bijvoorbeeld al in de jaren '90 tegen de karikatuur. Decennialang werd het protest vanuit zwarte gemeenschappen en hun bondgenoten genegeerd. Het was in november 2021 precies 10 jaar geleden dat de Zwarte Piet Is Racisme campagne werd gelanceerd, deze beweging heeft een grote impact gehad. In deze tien jaar is er veel veranderd maar er is nog een lange weg te gaan. De Nederlandse Staat dient - zoals de VN adviseert - haar verantwoordelijkheid te nemen door zich actief uit te spreken voor verandering van deze traditie en door te investeren in educatie over het slavernijverleden en de erfenis ervan.

#BlackLivesMatter

In de zomer van 2020 in alle provincies van Nederland meer dan 50.000 mensen de straat op om hun ongenoegen te uiten over institutioneel en anti-zwart racisme in de Nederlandse samenleving. Institutioneel en anti-zwart racisme manifesteert zich op vele gebieden van de samenleving van zoals het onderwijs, op de arbeidsmarkt, door middel van etnisch profileren door de politie en de Marechaussee, in de zorg en vele andere gebieden van het leven. The Black Archives heeft een actieonderzoek gedaan in opdracht van de gemeente Amsterdam over anti-zwart racisme.¹⁰ Hieruit bleek onder meer dat anti-zwart racisme zich in het onderwijs manifesteert in de vorm van kansenongelijkheid dat al begint in het primair onderwijs door de onder advisering van Zwarte kinderen. Daarnaast manifesteert anti-zwart racisme zich in de vorm van alledaags racisme en micro agressies binnen de onderwijsinstelling vanuit docenten en medeleerlingen of -studenten. Anderzijds manifesteert het zich in de vorm van een eurocentrisch curriculum waarin Zwarte geschiedenis en cultuur onderbelicht is. Op de arbeidsmarkt worden Zwarte mensen en mensen van kleur benadeeld omdat vooroordelen die hun oorsprong vinden in het slavernijverleden vaak onbewust en in vele

⁹ <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/flink-minder-mensen-willen-dit-jaar-dat-piet-nog-zwart-is/>

¹⁰ https://www.theblackarchives.nl/uploads/1/0/1/2/101218760/witboek_anti-zwart_racisme_in_amsterdam_actieonderzoek_tba_10_maart_2021_1.pdf

gevallen bewust uitsluiting op de arbeidsmarkt in de hand werken. Het stereotype beeld dat Surinamers en mensen uit de voormalige Antillen en andere mensen afkomstig uit de Afrikaanse diaspora minder betrouwbaar zijn en minder hard werken komen voort uit hardnekkige stereotype beelden over Zwarte mensen die voortkomen uit het slavernijverleden.

Het verleden leeft in het heden

Het slavernijverleden wordt vaak gezien als een afgesloten tijdsperiode die tot een ver verleden behoort. Dat maakt het relatief makkelijk om een moreel oordeel te vellen over de barbaarsheid van het slavernijverleden. Gesprekken over excuses en herstel verzanden echter snel in een discussie waarin wordt gesteld dat individuele Nederlanders geen 'schuld' hebben aan de slavernij, en dat klopt. Het gaat hier niet om welke individuen wel of geen schuld hebben, het gaat om de **verantwoordelijkheid** die we als samenleving nemen om onrecht uit het verleden dat zich nog steeds manifesteert in het heden recht te zetten.¹¹

Excuses zijn van belang manier niet genoeg, herstel is noodzakelijk

Het is goed dat er langzaam maar zeker erkenning komt voor het leed uit het verleden en de ongelijkheid in het heden. Een geschiedenis die lang werd verzwegen, wordt steeds meer zichtbaar gemaakt via exposities zoals de slavernij tentoonstelling in het Rijksmuseum. De steden Amsterdam, Utrecht en Rotterdam hebben onderzoek laten doen naar hun rol in de misdaad tegen de menselijkheid die de slavernij was, en andere onderzoeken zijn onderweg. Maar excuses, onderzoeken en educatieve exposities alleen zullen de structurele ongelijkheid niet oplossen. In verschillende voormalige kolonies en landen waar slavernij heeft plaatsgevonden, zoals de Verenigde Staten en landen in het Caribische gebied, wordt al decennialang serieus gesproken én gehandeld naar over herstel(betalingen). Een aantal Caribische landen, verenigd in CARICOM, startten in 2014 een rechtszaak waarin ze herstelbetalingen eisen van hun voormalige kolonisatoren.¹² Naast 'reparations' (herstelbetalingen) wordt er ook wel gesproken van 'reparatory justice', wat zoveel betekent als 'herstelrechtvaardigheid'. De gedachte is dat er vanwege de aanhoudende structurele ongelijkheid in inkomen en vermogen op een brede manier naar herstel gekeken moet worden. Naast symbolische acties zoals het hernoemen van straten en gebouwen die nu nog naar plantage-eigenaren zijn vernoemd, wordt er gekeken naar beleid om huidig anti-zwart en institutioneel racisme tegen te gaan. The Black Archives pleit voor een breed actieprogramma voor het gehele Nederlandse Koninkrijk waarin concrete acties en beleidsmaatregelen worden geformuleerd om ongelijkheid op het gebied van anti-zwarte racisme te herstellen. Het Zwart Manifest kan hierbij als leidraad worden gebruikt.

Zwart Manifest

¹¹ Lees de masterthesis van historica Eline Mestdagh "'Slavernij is voorbij! Laat de Zwarte Pieten vrij!'" Praktisch verleden en historische rechtvaardigheid in de Nederlandse strijd om Zwarte Piet (2011-2016)' voor een uitgebreide historische en filosofische analyse over het zwarte piet debat excuses en herstel: <https://lib.ugent.be/nl/catalog/rug01:002349146>

¹² <https://www.oneworld.nl/lezen/discriminatie/sociaal-onrecht/rekening-voor-koloniale-dwangarbeid-95-miljoen/>

Het Zwart Manifest is een 'levend document' met concrete adviezen en eisen van en voor Zwarte gemeenschappen over het aanpakken van racisme en ongelijkheid in verschillende sectoren zoals het onderwijs, de arbeidsmarkt en kunst en cultuur. Het is voortgekomen uit de #BlackLivesMatter beweging en de bredere beweging tegen anti-zwart en institutioneel racisme. Enkele prioriteiten voor de periode 2021 - 2024 Zwart Manifest komen:

- Onderwijsinstellingen moeten studieprogramma's aanbieden die de Afro-Nederlandse geschiedenis behandelen, het trans-Atlantische slavernijverleden en de Nederlandse koloniale geschiedenis. Deze specialisaties moeten ook voor Bachelors, Masters en postdoctorale studenten gecreëerd worden.
- Investeer in het nog op te richten Slavernijmuseum dat moet bijdragen aan de bewustwording van het slavernijverleden en de erfenis ervan. The Black Archives is voorstander van een Slavernijmuseum met een focus op de Trans-Atlantische slavernij en eventueel een apart museum met een focus op Slavernij rondom de Indische Oceaan die elkaar aanvullen net zoals er verschillende musea zijn op het Joods Cultureel Kwartier die verschillende aspecten van de Joodse geschiedenis, cultuur en erfgoed belichten.
- Investeer in het nog op te richten Suriname Museum, een initiatief van vereniging Ons Suriname met ondersteuning van The Black Archives¹³
- Vanuit het oogpunt dat iedereen in Nederland gelijk is, bepleiten we dat er een regeling komt voor ouderen met een migratieachtergrond die een AOW-gat hebben, te beginnen met ouderen die afkomstig zijn uit (voormalige) landen binnen het Koninkrijk (Aruba, Bonaire, Curaçao, Indonesië, Saba, Sint Eustatius, Sint Maarten en Suriname).
- Nederland voldoet op dit moment niet aan Europese richtlijnen. Het minimumloon moet verhoogd worden naar minimaal 14 euro. Uitkeringen en AOW dienen automatisch mee te stijgen. Hierdoor gaan 1,3 miljoen Nederlanders die in armoede leven erop vooruit, onder wie een grote groep Zwarte Nederlanders en Nederlanders van kleur.
- Stel minimumuitkeringen, minimumloon, kinderbijslag, WW en kostenverlagingen op de BES eilanden bij zodat deze voldoen aan het sociaal minimum.¹⁴
- Nationaliteit en etniciteit mogen geen deel uitmaken van een (geautomatiseerd) risicoprofiel. Deze norm wordt ondersteund door alle antidiscriminatievoorzieningen verenigd in Discriminatie.nl en moet gelden voor de Belastingdienst, de politie, de KMar, het UWV en de andere 54 overheidsinstanties die gebruik maken van risicoprofielen en voorspellende algoritmes. Er moet worden opgetreden tegen instanties die werken met etnisch geladen risicoprofielen.
- In het Wetboek van Strafrecht moeten racisme en discriminatie worden opgenomen als strafverzwarende omstandigheden. Een wettelijke grond voor verzwaring zorgt ervoor dat racisme en discriminatie meegenomen worden in de strafeis en strafoplegging. Dit geeft een duidelijk signaal af aan de samenleving.
- Zwarte studenten zijn ondervertegenwoordigd in het hoger onderwijs, in het bijzonder als promovendi. Creëer een apart fonds en traject om de instroom van Zwarte promovendi te stimuleren. Neem een voorbeeld van de initiatieven van Britse universiteiten.¹⁵ (Staat niet in Zwart Manifest)
- Maak van 1 juli een nationale herdenkingsdag en roep het jaar 2023 uit tot een officieel herdenkingsjaar in het kader van 150 jaar afschaffing van de slavernij, Investeer hierbij in duurzame initiatieven vanuit Zwarte organisaties (Staat niet in Zwart Manifest)

Lees alle aanbevelingen via: www.zwartmanifest.nl

¹³

<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/het-gedroomde-suriname-museum-komt-er-we-weten-eigenlijk-maar-weinig-van-onze-geschiedenis~b7222772/>

¹⁴ Phaëdra Haringsma: [#BlackLivesMatter_ook_in_ons_koloniale_Koninkrijk](#)

¹⁵ <https://www.ox.ac.uk/news/2021-11-24-oxford-and-cambridge-win-joint-award-improve-access-postgraduate-research>